

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VI

Nr. 33

16

AUGUST

1925

În acest număr: Țară ospitaleră de Alexandru Hodoș; La sfințirea Monastirei, poezie de Victor Eftimiu; Populația Ardealului de Virgil P. Râmnicăneanu; Zile de crize de Ion Gorun; Darwinismul în școlile secundare de Septimiu Popa; Invalizi, orfani și văduve de război de C. Argintaru; Situația financiară a Ungariei de M. B. Rucăreanu; Săptămâna politică: „Indrumări practice“ de Ion Balint; Gazeta rimată: Arheologie de Eudoxiu Fosilă; Insemnări: Nevoia de ordine; O întrunire contramandată; Caritatea publică; Politică și agricultură; Consecvență; Propaganda în străinătate; A inviat Farfuride; etc. etc.

CLUJ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ No. 16

Un exemplar 10 Lei

623

193

Țara Noastră

Țară ospitalieră...

Suntem foarte preocupați dela o vreme încoace, în România, de părerea pe care străinătatea o are despre noi. La tot pasul se ridică din mijlocul nostru cel puțin un glas muștrător, care, tremurând de o patriotică emoție, ne semnalează aproape toate vorbele rele câte ni se aruncă de peste graniță. Se găsesc, adică, destui dușmani cari ne zugrăvesc în culori negre, împuiând urechile Europei cu tot soiul de născociri drăcești asupra celor ce se petrec la gurile Dunării; în schimb, propaganda noastră, atât de timidă, nu se pricepe să restabilească totdeauna adevărul.

Ultima nenorocire care ne amenință pe acest tărâm o cunoașteți. A fost trâmbițată în deajuns prin toate ziarele democratice, care nu pot să mai doarmă, dela o ediție la alta, ori de câte ori ni se face o nouă nedreptate. Iată despre ce e vorba. România e amenințată să piardă reputația sa de țară ospitalieră. Era tot ceea ce ne mai rămăsese... Înțelegeți bine, că din clipa în care vom fi suspectați de xenofobie, totul s'a sfârșit pentru acest pământ, care a fost în cursul vremii, în atâtea rânduri, un adăpost sigur pentru fiecare căutător de noroc adus de cele patru vânturi.

În România există, cu adevărat, o problemă a străinilor. Despre ea s'a vorbit destul de des în paginile acestei reviste. Nu ni se pare însă, că deslegarea ei se poate găsi pe calea indicată de paznicii presei noastre independente. Opinia străinătății, desigur, e foarte interesantă. Dar nu trebuie să ne cutremurăm înaintea ei ori de câte ori d. Grauer dela *Adevărul* ori d. Albert Honigman dela *Lupta* o ridică în fața noastră, ca pe o sperietoare. Niciun gospodar cu scaun la cap nu renunță la arderea gușoanelor, de teamă ca vecinii să nu strâmbe cumva prea tare din nas. Primejdiiile vieții noastre naționale sunt, orice s'ar spune, o preocupare mai urgentă decât complimentele pe care le-am putea culege, mulțumită ireproșabilei noastre ospitalități, la Lemberg, la Londra sau la Filadelfia...

Avem convinerea, că orice țară civilizată pricepe situația dela noi, și nu ne va ține de rău pentru anumite măsuri de apărare, — pe care nici măcar nu le-am luat! — împotriva excedentului îngrijitor de musafiri cu care ne-am trezit la noi acasă. Mai ales, că nu suntem cei dintâi cari ne-am gândit să rezolvăm, într'un chip sau altul, supărătoarea problemă. Aceleaș gazete, care se tem grozav să nu întrebuișăm proceduri prea aspre, ne-au dat de veste deunăzi, că guvernul francez (cu cei nouă miniștri ai săi membri în *Liga drepturilor omului*) a hotărât să reacționeze în fața năvalei crescânde de străini, punând anumite opreliști în drumul acestui nedorit import de călători cu tendințe de așezare statornică. Așa procedează Franța. Nu mai amintim, aici, cazul și mai caracteristic al Germaniei, unde, dela încheerea războiului încoace, viața oricărui străin pe teritoriul Reichului e legată de atâtea piedici și greutăți, — nu numai din partea autorităților publice, — încât acolo se poate pomeni cu drept cuvânt despre un spirit public hotărât xenofob. Orice concetățean de-al nostru, care a pășit numai în treacă prin republica lui Hindenburg, poate să povestească multe asupra acestui subiect. Insfârșit, după cum atât de bine se știe, până și Statele-Unite, — țara desăvârșitei libertăți, — unde deosebirea de rasă n'a fost nici când o piedică pentru dobândirea cetățeniei, s'au văzut nevoite să stăvilească cu strășnicie excesul de imigrare, datorită căruia rândurile nouilor sosiți se îngroșau în chip alarmant.

Ce să zicem, în cazul acesta, noi? În niciun colț al lumii n'a fost o invazie mai stăruitoare de oameni fără țară, în căutarea unui adăpost. Ar fi să repetăm o poveste știută de noi toți, dacă am încerca să reconstituim încă odată povestea atâtor valuri rătăcitoare de nepoftiți pe cari i-am ocrotit cu îngăduință între hotarele patriei noastre de ieri și de azi. Această largă toleranță ne-a hărăzit renumele, cu care atâția dintre noi se mândresc, de țară ospitalieră.

Am plătit destul de scump acest renume. Grație lui, o mare parte din orașele României s'au ales cu o populație pestriță, și, dela o vreme încoace, cam de când mizeria Galiției a început să-și scuipe în spre noi prisosul ei de nomazi, până și raporturile demografice dela sate au început să se schimbe în defavoarea noastră.

E o realitate dureroasă, în fața căreia ne-am oprit demulte ori, întrebându-ne cu toată liniștea necesară: ce avem de făcut pentru a ne apăra o sfântă moștenire de veacuri? Problema, până la un anumit punct, e destul de simplă. Cîre ne-ar ține de rău, de pildă, dacă am încerca o curățire a tuturor acelor elemente străine, care, chiar după prevederile tratatelor de pace, nu sunt și nu pot fi socotiți drept cetățeni români? Cine ar îndrăzni să ne osândească, dacă am supraveghia cu mai multă atenție rostul tuturor voiajorilor, mai mult sau mai puțin comerciali, cari circulă cu rost sau fără rost pe suprafața României? Nimeni nu ne poate sili să ne prefacem țara, acum la începutul unei vieți noi de stat, într'un târg liber al tuturor figurilor suspecte, fără să întrebăm pe fiecare, cu cea mai mare politețe de gazdă, cine e. și ce caută în casa noastră...

Nu este aceasta nici xenofobie, nici intoleranță. Este prevedere, și este o măsură de apărare. Statul are, pe seama sa, două drepturi indiscutabile. Întâi, dreptul de a-și garanta siguranța interioară. Apoi, dreptul de a menține neștirbit caracterul său etnic, respingând cu energie orice încercare de alterare a acestuia. Mai departe, firește, nu poate merge. Cetățenii oricărei țări libere sunt egali înaintea legii. Nici ceilalți locuitori nu sunt firește, în afară de ea, dar, — pentruce să nu fim sinceri? — le-ar stă mai bine dincolo de frontieră. Deci, pentru călătorii cari trec, vom regăsi oricând tradiționala noastră bună primire. Pentru cei cari au intenția să ne rămână, n'ar strică mai multă băgare de seamă.

Vom reuși astfel să ne păstrăm și pe mai departe reputația de țară ospitalieră...

ALEXANDRU HODOȘ

La sfințirea Monastirei

Zice Neagoie-Voevod:

*Doamna Mea, boieri și clerici, soli din țări îndepărtate,
Bucurați-vă în harul astei zile! Sanctitate,
Prea slăvit și fericite patriarh din Jarigrad,
Bine-mi cuvântează țara și-al urmașilor răsad!*

*Neam al meu te veselește, luminează-te! Răsplata
Ne-a sosit! Zidirea nouă și podoabele sunt gata...
Pravoslavnicile turle din Apus în Răsărit
Sună clopot monastirei care'n Argeș a sporit...*

*Nu-i sobornică și mare ca Sionul din vechime,
Nici ca 'n Aghia Sofia n'are bolta-i înălțime,
Dar ca preț și frumuseță mi se pare mai presus
Că i din jertfa grea zidită înălțării lui Isus.*

*Precum știți, eu ctî'or mare jui a toată Sfetagora,
Paflagoniei, Sirmiei, Lugduniei, tuturor
Le-am zidit chilii și schituri, our mult am dat în dar
Din Iver până'n Tismana, de la noi în Chilandar.*

*Ctitorii mei, acuma, vin cu dar și veselie...
Mă mirai că Moldovenii n'au trimis nici o solie
La sfințirea cea de astăzi, dar curând mă 'nseninai
Când văzui egumeni tocmai de la Muntele Sinai...*

*Protopopi cu barba sură, cam săraci dar buni la fire,
Mi-au adus, venind agale, iconițe, patrajire.*

*Din Dalmația, Elada, din Kiew, din Trapezund
Mările creștinătății răscolite până'n fund
Mi-au trimis mărgăritare: Makedonia chilimul,
Smirna mi-a trimis Raguza, lemn sfințit Ierusalimul,
ElisPontul cruci de aur cu smarand în ele 'nșipt,
Jar din Jarigrad venit-au Patriarchal Theolipt.*

*Neam al meu înalță ochii, toată inima deschide-i!
Au venit Inalt Prea Sfințit Mitilenei și Ochridei
Și Sârbiei înrudite, episcopii de la Krâm,
Inaintea lor se cade frunțile să coborâm...*

*Jară Io, Voevodul Bassarab Moștenitorul.
Domn a toată țara veche, Monastirei ziditorul,
Eu, crescut de sfântul Nifon în poșida celui râu,
Pot să mor zicând: „Acuma slobozește robul tău*

*Că-mi văzură ochii, Doamne, mântuirea mea!“ Zugravii
Să nu-mi scrie chip de fală, ci smeritele-mi evlavii,
Iar pe tespede să-mi punăți slovă grea cu zăpis rar:
„Io, Voevod Neagole domni pios și cărturar!“*

VICTOR EFTIMIU

Populația Ardealului

— Date statistice și etnografice —

În preajma noiei împărțiri administrative a județelor, am crezut interesant să prezintăm cititorilor *Țării Noastre* o icoană etnografică a Ardealului în împărțirea lui de până acum.

Am folosit în acest scop recensământul din Decembrie 1920; făcut de organele ministerului de Interne din inițiativa secretarului general de pe atunci, delegat în comisiunea de unificare, dl Constantin Bucșan. Acest recensământ, cu toate mijloacele restrânse și împrejurările nefavorabile din acele vremuri, deși prezintă și lacune, își are importanța sa deosebită, prin faptul că a rectificat multe din erorile voluntare și involuntare ale statisticilor ungurești din ultimii ani de guvernare maghiară. Importanța și mai mare a acestui recensământ stă însă în faptul, că el ne înfățișează o situație aproape exactă din punct de vedere etnografic, a populației Ardealului, în momentul când acesta a trecut sub stăpânire românească.

Pe când în Moldova și Muntenia populația este aproape în întregime românească, provinciile alipite oferă o icoană etnografică cu totul deosebită, prin aceea că alături de poporul autohton locuiesc în ele și națiuni minoritare.

În Bucovina și Basarabia, deslipite de Moldova cu o sută și ceva de ani înainte de reîntoarcerea lor în sânul unității naționale, înfățișarea este aproape identică cu aceea a Ardealului, deși acesta a trăit cam o mie de ani sub stăpânire străină. În ambele părți, colonizările cu elemente străine au știrbit caracterul curat românesc al ținuturilor, — colonizări al căror scop nu a fost însă pretutindeni și în toate timpurile același. Astfel, pe când colonizarea sașilor a avut de scop apărarea țării față de dușmanii dinăuntru și din afară, aceea a svabilor din Banat a țintit la punerea în valoare a pământurilor mă-

voase ale acestei provincii liberate de sub jugul turcesc, în fine colonizările mai de curând ale ungarilor în Ardeal n'au urmărit decât maghiarizarea acestei provincii românești. În acelaș scop de înstrăinare s'au făcut și colonizările de peste Prut și din Bucovina.

Modul cum Ardealul și-a perdut caracterul său curat românesc de altădată ni-l putem închipui în modul următor. La început, înainte de năvălirea lui Atila în Europa, țara întreagă era locuită numai de români. Aruncându-se hunii asupra țării, românii, neputând rezista barbarilor, mult mai numeroși și mai bine înarmați decât ei, s'au retras în munți, lăsând câmpia ardeleană și părțile învecinate în mâinile lor. Atila fiind însă bătut și silit să se retragă spre răsărit, a murit curând în câmpile Panoniei, iar hoardele lui, rămase fără conducător, s'au retras cu totul din Europa, lăsând în urmă câteva posturi înaintate, ai căror urmași probabili sunt secuii din sud-estul Ardealului. Românii însă, în fața retragerii năvălitorilor, au ocupat din nou restul țării, până spre Tisa.

Mai târziu, ungurii năvălind la rândul lor în Europa, și așezându-se, după încercări zadarnice de a pătrunde mai departe spre apus, în șesul dintre Dunăre și Tisa, au început să-și întindă împărăția lor spre răsărit, văzând că nu reușiseră să și-o lărgească spre vest. În acest scop au intrat în luptă cu cnezii sau voievozii românilor pe cari, profitând de faptul că erau independenți unul de altul ne formând împreună un stat unitar, i-au învins pe rând, întinzându-și astfel domnia lor sub Ștefan I cel Sfânt (997—1038) până la Someș, sub un urmaș al acestuia, Ladislau I (1070—1093), până la Murăș, și mai târziu chiar până în Carpați.

Cucerind țara, n'au putut s'o și populeze cu unguri, aceștia fiind pe atunci prea puțini la număr pentru a umple un regat atât de întins; de nevoie au colonizat-o cu germani, pe cari, acordându-le tot felul de privilegii, puteau să se sprijine atât împotriva unor dușmani din afară, cât și împotriva unor eventuale veleități ale românilor de a-se răscula împotriva cutropitorilor țării.

Astfel s'au întemeiat primele colonii germane din secolul XI, XII și XIII, colonii ai căror urmași sunt sașii de astăzi. Prin așezarea lor în imediată vecinătate cu secuii și în apropierea munților care despart Ardealul de Muntenia s'a urmărit izolarea românilor ardeleni de frații lor de peste munți, pentru a zădărnici orice contact între cele două ramuri ale neamului nostru. În sprijinul acestei păreri vine și faptul, că sașii au fost așezați de a lungul graniței de pe atunci a Ardealului, iar nici decum dealungul hotarului de mai târziu. Făgărașul și Almașul, aparținând pe vremea acestei prime colonizări voievozilor valahi, au scăpat astfel de infiltrația străină, după cum și nord-estul țării, care aparținea pe atunci Mo'dovei. Sașii au fost așezați pe granița Ardealului de atunci, scăpând de colonizare întreg ținutul la răsărit de Bistrița și Rodna.

Colonizarea sașilor a fost cea dintâi colonizare făcută în scop de apărare împotriva dușmanilor interni și externi, după care au urmat până în 1718 colonizări locale, fără mare însemnătate, când Habs-

burgii, după cucerirea Banatului, ¹⁾ l-au colonizat cu germani din părțile de sud ale Germaniei, svabii de astăzi, cu slovați din nordul Ungariei și cu sârbi de peste Dunăre.

Sub stăpânirea turcească, cele trei județe dintre Murăș, Tisa, Dunăre și Carpați erau locuite de români, aproape fără amestec de alte neamuri. Populația nu era însă deasă, barbariile turcești îi rărise rândurile și lînd-o să se retragă în părțile muntoase, în partea de șes, întinsele câmpii nu puteau fi cultivate, astfel că, gonind pe turci peste Dunăre, Habsburgii au făcut apel la coloniștii germani, slovați și sârbi, cărora le-au acordat importante privilegii. Primele colonii în Banat s'au întemeiat în anul 1723, și colonizarea a durat în tot restul secolului al XVIII-lea până în cei din urmăni ani ai celui următor.

A treia colonizare, în sfârșit, de astădată cu unguri, s'a făcut la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul celui de al XX-lea, până în preajma războiului mondial. În 1894 s'a votat legea specială a coloniștilor, și dela această dată până în anul 1906 numai guvernele maghiare au împărțit coloniștilor aduși de pe pusta ungurească peste 150.000 iugăre cadastrale.

Acestea au fost cele trei mari colonizări ale Ardealului. La ele trebuie să adăugăm infiltrația ungarilor ca funcționari aduși de dincolo de Tisa și maghiarizarea ușcr de înțeles a unor sațe românești așezate în plină săcuime sau în marginea teritorului locuit de români, în special în Bihor și în Satu-Mare, pentru a-ne putea explica știrbirea artificială a caracterului curat românesc al Ardealului. Totuși, această provincie, cu toate că a stat cam o mie de ani sub jug străin, a știut să-și păstreze o importantă majoritate românească, justificându-i dreptul de-a fi unită cu țara-mamă ca pământ locuit în majoritate de români.

Ardealul, prin care înțelegem astăzi și părțile bănățene, cele din Crișana și din Maramurăș anexate României, cuprinde 22 de județe, în întindere totală de 102.202 km. p. cu o populație de 5.113.124 locuitori, din care 2.930.120 români sau 57,3%, 1.304.753 unguri sau 25,51%, 539.427 germani sau 10,55%, 181.340 evrei sau 3,54%, și 157.484 alte popoare sau 3,1%, densitatea populației fiind de 55 locuitori la kilometrul pătrat.

Din acest total de peste cinci milioane suflete, populația urbană este de 759.247, din care 195.520 români sau 25,75%, 350.107 (46,11%) unguri, 107.267 (14,13%) germani, 93.286 (12,3%) evrei și 13.067 (1,71%) popoare de alte neamuri.

Populația rurală o formează 4.353.877 indivizi sau 85% din numărul total al populației. Grosul populației rurale îl formează românii cu 2.734.600 suflete sau 62,82%, în al doilea rând vin ungurii cu 954.646 (21,92%) și în urmă germanii cu 432.160 (9,93%), evreii cu 88.054 (2,02%) și alte popoare cu 144.417 (3,31%).

¹⁾ Sub Ardeal, în studiul de față înțelegem întreg teritoriul locuit de români din foșta Ungarie, alipit României.

Mărimea județelor, atât ca întindere cât și ca populație, variază foarte mult de la unul la altul. Cel mai mic, Brașovul, are o întindere de abia 1491 km², pe când cel mai mare, Caraș-Severinul, are aproape întinderea întregii Bucovine, adică 11080 km², în fine cel mai populat dintre județe, Bihorul, are aproape o jumătate de milion de suflete, pe când cel mai puțin populat, Făgărașul, n'are nici o sută de mii.

Luând în considerare atât întinderea cât și numărul populației, județele se împart în județe mari, mijlocii și mici, având 7 din prima categorie: Bihorul, Timiș-Torontalul, Caraș-Severinul, Aradul, Hunedoara, Cojocna și Satu-Mare, cu întindere de peste 5000 km. p. și populație de peste 300.000 locuitori. Județe mijlocii cu întindere între 3 și 5 mii kilometri pătrați și populație între 150.000 și 300.000 locuitori sunt de asemenea 7 și anume: Sălaj, Murăș-Turda, Alba-de-jos, Turda-Arieș, Sibiu și Maramurăș, iar județe mici, cu întindere mai mică de 3 mii km. p. și cu populație sub 150.000 suflete, sunt 8 adică: Târnava-Mare, Trei-Scaune, Ciuc, Bistrița-Năsăud, Odorhei, Târnava-Mică, Brașov și Făgăraș, numărând printre acestea și județele Ciuc și Bistrița-Năsăud, deși au întindere mai mare de 5000 km. p. fiecare, fiind însă mult mai puțin populată decât celelalte, fiindcă populația lor este mai mică de 150 mii.

Densitatea populației variază în diferitele județe între 68 locuitori pe kilometrul pătrat, în Brașov, și 27 pe km² în județul Ciuc, cele de munte fiind în general cele mai puțin populate.

VIRGIL P. RÂMNICIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zile de criză

Dela Capșa, tânărul deputat Stegăreanu dete năvală la domiciliul șefului, găfâind se opri în ușă, sigur de-acum că va fi cel dintâi care aduce vestea, și cu vocea întreruptă de emoție și de oboseala alergăturii pe trepte strigă :

— Șefule, șefule! A demisionat!...

Mai întâiu, șeful nu zise nimic. Era un om calm și măsurat, cum se cade unui adevărat bărbat de stat.

Apoi duse, cu un gest fugitiv, mâna spre fruntea încrețită, și în sfârșit, întorcându-se spre tânărul deputat, rosti încet și profund :

— Și ce zici ?

— Ce să zic ? Zic că ne-a venit, în sfârșit, rândul ! Nimeni mai mult decât șeful nostru nu e, în aceste împrejurări, omul situației... A ! spuneam eu de mult... încă de-acu trei luni, când am avut întrunirea noastră aci, — n'am zis eu atunci textual : domnilor, nu mai dau acestui guvern nici două luni de existență ?!... A durat trei, dar cum ? într'o agonie o ducea de trei săptămâni...

Da, deputatul Stegăreanu avea dreptate : el spusese de acum trei luni că guvernul n'avea să mai dureze de cât două ; ceea-ce uita să adauge, era numai că spusese acelaș lucru și acum șase, și acum nouă, și acum etcetera luni. Dar, în sfârșit, o spusese, și proorocia se împlinise cu destulă aproximație.

— S'a dus în sfârșit, s'a dus... uf ! Toată lumea răsuflă... Am o idee de articol pe tema asta ; mă duc la gazetă să le-o spun băeților... Dar știi, cu diplomație, — să nu se vadă că dorim sau așteptăm ceva... N'avem nevoie să ne arătăm nerăbdători... Suntem siguri, Suntem siguri, — nu-i așa, șefule ?

— Hm... nu știi... în sfârșit... vom vedea... Regele...

— Da, da, Regele nu va putea să cheme pe alt-cineva decât pe noi ; să fim gata ! Acum pleș să duc vestea mai departe... Toată lumea răsuflă, da... Admirabilă idee de articol...

Rămas singur, șeful se ridică încet și solemn de pe scaun, și se îndreaptă cu pași măsurați spre oglindă. Și o clipă i se păru că din pervaz i se arată figura severă și rigidă a Regelui... Să fim gata, zicea Stegăreanu; nu e prost băiat; bine zice, să fim gata...

Peste un sfert de oră șeful e iarăși înaintea oglinzii. De ast-dată e în frac, spilkuit, înmănușat, cu decorația strâns prinsă în partea stângă. E gata. De-acum evenimentele pot să vină...

— Să recapitulăm situația... Hm... așa... îl voi spune...

Da, trebuia să fie demn, hotărât. Iată cum stau lucrurile; iată, în aceste împrejurări, singura cale de urmat, și în interesul țării și în interesul troaului. Opinia publică... sentimentul obștesc... relațiile noastre externe cari cer... Sau nu... Este demnitatea și prestigiul statului... sunt interese superioare, care reclamă cu insistență ca partidul...

Frazele se leagă una de alta; obiecțiile probabile se ridică pe rând și răspunsurile urmează, urmează... și ceasurile trec.

E târziu; se vede că nu e pentru azi... Șeful ar avea să plece de-acasă, dar totuși mai rămâne. Cine știe?... Nu, nu; oricum, trebuie să fie gata în tot momentul...

A stat la masă în frac; în frac și-a luat ceaiul, și abia la unsprezece și l-a scos, și atunci cu teamă, și l-a așezat aproape, la îndemână. Și toată noaptea s'a visat în frac, tresărind din când în când, de teamă să nu-l șifoneze, să nu deranjeze decorația...

Dis de dimineață, servitorul are ordin să-i aducă gazetele. Șeful desface *Dreptul țării*... Ce-i asta? Titlul mare peste pagină: „*Noul minister*”...

— Noul ministeer?... Unde? A! iată...

NOUL MINISTER

„Până în momentul când scriem aceste rânduri, Majestătea Sa n'a însărcinat încă pe nimeni cu formarea noului minister. Se zice că mai mulți fruntași politici au fost sau vor fi chemați la Palat, dar din cauza marelui nostru tiraj (80.000 de foi în Capitală), n'am putut controla aceste zvonuri.”

Șeful răsuflă. Repede, fracul, mănușile...

A, nu mai sunt de purtat, altele, mai curând! Ioane, dă fugă...

De la opt ore, șeful iar e gata. Reflexile asupra situației reîncep, și cu cât înaintează, cu atât mai evident reese absoluta siguranță, că nimeni altul decât el — cum zicea și Stegăreanu — nu putea să fie, în împrejurările actuale, omul situației...

Clopoțelul... A, în sfârșit!... Dar nu, — e un reporter.

— Să se ducă la dracu'! Dacă o veni cine-va de la Palat să mă vestești; alt-fel să spui ori-cui că nu sunt acasă... M'ai înțeles?

— Așa... la să-mi pun eu pe hârtie șirul expunerilor... Imprejurările... situația... necesitățile de ordin... Aid'! acum mi-am pătat mănușile... Ioane! repede la prăvălie și să-mi aduci o jumătate de duzină de mănuși... Aide! te-ai întors?...

...De ordin moral... și prestigiul... legăturile dintre țară și tron... nu, dintre tron și țară...

Un ceas, două, trei...

— la să vedem ce zic gazetele de seară?... Aud?... „Lista noului cabinet?!“... Ce-o mai fi și asta?

LISTA NOULUI CABINET

„In cercurile bine informate se dau ca absolut sigure mai multe liste. Reproducem, sub cuvenita rezervă...”

Șeful zâmbește. Zi-le reporteri, și pace! Liste, *absolut sigure*; — și pe nici una el nu figurează! Și ăștia sunt gazetari! Cea mai mică noțiune despre situație, cel mai slab bun simț... nimic!

Și își îndreaptă legătura, își potrivește mânușile, își scutură fracul, fixează decorația, și așteaptă... așteaptă...

* * *

A treia zi, Stegăreanu cade ca o bombă.

— Trădare, șefule! S'a compus ministerul fără noi!... Cine s'ar fi gândit la una ca asta?... Regele, pe care îl credeam... A, dar ce-i asta? Ești în mare ținută?...

— Da... hm... sunt... să vezi... sunt invitat pe diseară la... da... la o serată...

ION GORUN

Darwinismul și școalele secundare

— Scrisoare către un coleg —

Cunosc și eu cazul. Un profesor de școală secundară din Statele Unite a fost destituit, pe motiv că a predat elevilor săi cunoscuta teorie a lui Darwin despre originea omului. A urmat un proces, care s'a sfârșit cu o nouă condamnare a sărmanului profesor. Legile din acel stat, adică, nu admit ca în școală să se propună vre-o învățătură care e în contradicție cu înțelesul Sf. Scripturi.

Mă întrebi, iubite prietene, ce zic despre această brutală înlănțuire a libertății de conștiință? Îți răspund și eu cu o întrebare. N'ai băgat de seamă, cât de sumar, fără amănunte, au adus gazetele această senzațională știre? Pentru o știre atât de senzațională, credemă, amănuntele își au importanța lor. Inchipuește-ți, că cineva vorbindu-ți despre mine ți-ar spune, că eu în trei Dumineci dupăolaltă n'am fost la biserică. Eu fiind profesor de religie și preot, cazul ar fi destul de grav, fără îndoială. Dar, dacă informatorul ar mai adăoga *amănuntul*, că de trei săptămâni sunt greu bolnav în spital, faptul de o extremă gravitate s'ar reduce într'o clipă la un simplu „fapt divers“.

Va fi, poate, la fel, și cazul profesorului din America. Pricina adevărată a condamnării lui nu va fi fost predarea teoriei lui Darwin, ci, poate, batjocurirea creștinismului în legătură cu predarea acestei teorii. El nu se va fi mărginit să spună, că după teoria lui Darwin (și mai ales a urmașilor lui) omul își trage originea dela maimuță, ori dela maimuța-om, care va fi existat înainte de ivirea omului pe pământ. Va fi adăogat, poate, nu fără oare-care maliție, că așadar tot ce se spune în sfânta Scriptură despre crearea omului e un basm ridicol...

Eu cred, că profesorul american n'a fost în drept să facă asemenea judecăți pripite. Din capul locului, teoria lui Darwin o contestă mulți oameni de știință, și încă dintre cei mai renumiți; oameni cari, nu sunt preoți și cari combat Darwinismul cu argumente științifice, nu religioase. Profesorul nostru ar fi procedat foarte corect, dacă după expunerea teoriei lui Darwin ar fi lămurit pe elevii săi, că mulți oameni de știință îi trag la îndoială exactitatea, și că, de pildă, vestita căpățână din Neanderthal e socotită din partea acestora drept căpățâna unui om degenerat din timpul... războiului Troiei. Dar, chiar dacă ar fi prezentat teoria lui Darwin ca pe un adevăr definitiv și indiscutabil, ceea-ce, după modesta mea părere nu trebuia s'o facă, atacul la adresa religiei și a sfintei Scripturi în legătură cu această teorie n'ar fi fost nici îndreptățit, nici cuviincios. În cazul când elevii i-ar fi adresat o întrebare de acest fel, el ar fi putut să-i îndrume la preotul, sau profesorul lor de religie.

Sfânta Scriptură s'a scris în vremile copilăriei neamului omenesc, pentru oamenii-copii ai acelor vremi. Cei ce-au scris-o n'au avut intenția să alcătuiască un tratat științific. Potrivit modului de gândire și priceperii oamenilor din acel timp, ei au arătat, fie în formă de narațiune, fie în formă de sentințe filozofice, relațiunea dintre *Dumnezeu și Om*. Cu toată simplitatea, și une-ori chiar naivitatea ei, multe părți ale sfintei Scripturi ascund o directă confirmare a adevărilor istorice și științifice. Așa e, bună-oară, istoria creării universului și a planetei noastre, istoria potopului, și celelalte.

Sfânta Scriptură, după doctrina creștinismului, e inspirată de Dumnezeu, iar despre Dumnezeu aceeaș doctrină a creștinismului afirmă că e *adevărul etern și absolut*. Dogmele, prin urmare, nu pot să fie în contradicere cu știința, ci numai o confirmare a aceleia.

Profesorul american va fi aprofundat pe Darwin și pe toți evoluționiștii, dar adevăratele dogme ale creștinismului pentru el vor fi fost *terra incognita*. Sfânta Scriptură, poate n'a citit-o, și nici comentariile ei. Nu va fi citit nici măcar vre-un manual de teologie dogmatică, și astfel, când în legătură cu darvinismul și-a bătut joc de Scriptură și de religie și-a bătut joc în acelaș timp și de principiul: „Ne sutor ultra crepidam“...

Dacă ar fi răsfoit vre-un manual de teologie dogmatică, s'ar fi convins că creștinismul nu respinge teoria lui Darwin în mod absolut, ci susține numai că această teorie nu-i încă *dovedită* îndeajuns. Nicăiri în cărțile de dogmatică nu se spune, că teoria lui Darwin e o minciună.

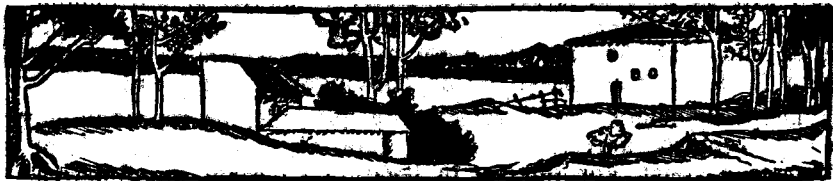
Mă întrebi, în sfârșit, dacă eu, la orele de religie, vorbesc elevilor despre teoria lui Darwin? Da, le vorbesc. Fac o scurtă, dar exactă expunere a ei, arătând și argumentele pe care se bazează. Arăt apoi argumentele protivnicilor acestei teorii, și ajung la concluziunea, că până când nu se vor aduce argumente indiscutabile, teoria lui Darwin *nu o putem socoti ca pe un adevăr indiscutabil*. Și, nici la o întâmplare nu o putem socoti ca pe-o răsturnare a adevărilor reli-

gioase, nici ca pe-o absolută contrazicere a istoriei creării omului. În sfârșit, le aduc dovezi despre unitatea genului omenesc. Rezultatul este, că elevul rămâne un admirator al lui Darwin și al urmașilor lui, fără ca în acelaș timp să-și piardă convingerile creștinești.

Drept încheiere, dă-mi voie, iubite prietene, să reproduc cuvintele unul profesor universitar, despre care, eu cred că pe nedrept se susține că e ateist. Vorbind, — în legătură cu cazul din America, — despre obiceiul unor profesor secundari de-a scoate cu ori-ce preț la iveală, în fața elevilor, contradicții între știință și religie, spunea: „Despre astfel de oameni, din nenorocire nu pot să zic altceva decât că diploma lor de capacitate e, și ea, — discutabilă“.

SEPTIMIU POPA

Invalizi, orfani și văduve de război

Lumea din I. O. V. cum a numit-o cu drept cuvânt un eminent gazetar, a început în ultimul timp să se agite pentru câștigarea drepturilor ce i-se cuvin demult.

Se țin mereu congrese și adunări, se citesc moțiuni, se înaintează proteste și jalbe, se cer și se acordă audiențe, se promite cu o dărnicie largă *tot sprijinul*, în fine se laudă mereu această „lume“, spunându-li-se mai ales invalizilor, că sunt *marii soldați ai războiului și cetățenii de onoare ai țării*.

Ce nu se vorbește și ce nu se spune? Dar, în realitate nimic și nimic. ...

* * *

Invalizii din război, acea admirabilă *plagă socială*, cum îi place dlui general Lambru s'o numiască în plin Senat, formează un adevărat cortegiu de suferințe și de dureri. Ei sunt expresia cea mai fidelă a stării sociale din țara noastră.

Nimic mai oribil, și nimic mai trist tot odată, decât să vezi pe *invalid* că cerșește mila atâtor rubiconzi, îngrășați din tot ceea ce binecuvântata noastră țară le ofere din belșug. Da, cer pomană *marii soldați* tuturor dezertorilor și ambuscașilor, cari nefiind în bătaia tunului au speculat adesea familia luptătorului, și astăzi sunt alături de puternicii zilei. De câte ori un asemenea specimen vede un invalid, pare că zărește moartea aeeva, și bucuros, de i se cere, îi dă ceva, numai să nu-l *râme în suflet* gloria și schilodirea invalidului.

Statul vede și el toate acestea, dar n'aude, sau se preface că n'aude, și lasă și mai departe ca acești mucenici să fie secerăți de mizerie, de jicnirile altora, și mai ales de boale, de tuberculoză, care se pare că s'a cununat pe viață cu bietul piept al invalidului.

Țara noastră, și nu nu propriu zis țara, cât guvernanții ei, imitează de multe ori tot ceea ce face altă țară, mai ales Franța. De ce nu vor conducătorii noștri să imiteze și ce au făcut alte țări, fie învinse, fie învingătoare, de pildă Franța, pentru invalizii lor? De ce nu vor căr-

multorii noștri să se uite la cea mai apropiară țară de noi, la Serbia, și să vadă care este situația acestor *clumpăviți* ostași, acolo.

Anul trecut, dacă nu mă înșel, s'a votat legea invalizilor în Serbia, și la deschiderea Parlamentului, când proiectul a fost depus, un deputat distrat, (se vede că și în statul vecin sunt asemenea deputați) a propus ca acel proiect să fie amânat cu o săptămână și să fie adusă pe tapet chestia Croyaiei, aceasta fiind o înaltă problemă de stat.

La auzul acestor vorbe, întreaga Cameră și toată banca ministerială, în frunte cu patriarhul politicei sârbești, primul ministru Pașici, au strigat în cor: „*Înălțea oricărei chestii de stat, fie ea de orice gravitate și de orice însemnătate, primează soarta invalizilor și a urmașilor din război*”. La noi, soarta acestora poate să aștepte, e destul timp până când tuberculoza și mizeria își vor face datoria să scap: statul de această *plagă socială*.

A spune la ce au dreptul acești *șolmăniți*, (cum ne numesc trântorii războiului), ar fi să înșirăm aici toate jertfele și sacrificiile ce le-au făcut ei pentru țară; dar acest lucru e așa de elementar, încât ne socotim scutiți de discuții inutile. E cunoscută de toți oamni de bine starea jalnică a invalizilor dela noi. Numai guvernanții nu vor încă să cunoască această stare.

* * *

Orfanii din război sunt într'o stare asemănătoare cu aceea a invalizilor; ba ceace e mai rău, e că ei nici nu pot să strige, fiind încă în faza adolescenței, iar cei cari *pretind că l'ingrijesc* tac molcum, căci pentru acești *ingrijitori* de paradă ai orfanilor tăcerea e adese folositoare. Cei cari cred, că această afirmare e o vorbă goală, îi rog să citească interpelarea deputatului de Cetatea Albă, Theodor D. Iacobescu, dezvoltată în ședința dela 27 Martie și 12 Iunie 1924, relativ la invalizi, văduve și orfanii, și va vedea, negru pe alb, documente înfricoșătoare despre felul cum sunt îngrijite, *părintește*, multe din aceste orfelnate.

Mai deunăzi mergeam spre Craiova, la părinții mei, și în acelaș compartiment se aflau doi domnii grași și sdraveni, pe lângă alte două doamne. Dintre acestea, una în doliu de sus până jos, îmbrăcată modest, se coborî la prima stație.

Unul din dolofani întrebă pe vecinul său: — „Nostimă cocoană, dar ce are de este în doliu?” Celalalt grăsun răspunse: — „O fi văduvă de război!” — „Aș, nu cred, văduvele de război nu mai este bune, acum se ridică orfanele”.

Iată mentalitatea unora din țara noastră despre urmașii războiului...

* * *

Văduvelor de război, după cum se vede la tot pasul, nimeni nu le mai dă nicio importanță.

Numai perceptorii le înjură, cum fac cei mai mulți, când o biată

văduvă îi întreabă: de ce a mai oprit din cei 64 lei pe cari îi primește în fiecare lună, încă 18? La împroprietărire, nu știu dacă au primit 1/10 din văduve câte o bucată de pământ, ele fiind puse în categoria 5-a și 6-a. Nu mai vorbim de brigaderii silvici și de oameni pădurilor statului, cari au făcut jurământ pe cruce, ca atunci când cere cineva din I. O. V. un lemn, să-i facă toate șicanele, și chiar cu aprobare de sus, să nu-i dea nici o surcea. Dacă vre-un om al pădurii crede că este exagerată afirmația de mai sus, îi sunt la dispoziție cu dovezi.

Vedeți dar, scumpi cetățeni cu simț și demnitate ai acestei țări, că spectacolul cu *lumea din I. O. V.* e în toi, și că nimeni nu are un cuvânt de spus asupra tristeții lui.

* * *

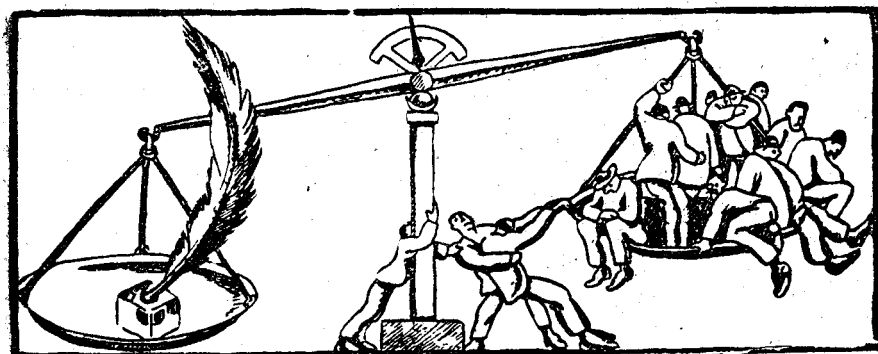
În luna trecută, o delegație de invalizi s'a prezentat dlui Ion Brătianu, și i-a expus pentru a nuștiu câtă-oară soarta mutilaților. D. președinte al Consiliului *a ascultat, și a promis* că la toamnă prima lege depusă pe biroul Camerii va fi proiectul întocmit de d. ministru al Sănătății publice, de care ține *lumea I. O. V.*, și că va fi o lege dreaptă și generoasă. Se zice, că ceea ce spune primul ministru e ca și îndeplinit. Ar fi bine, ca această zicere să capete o confirmare la toamnă. Dar ne este teamă, că vor fi depuse alte legi, *mai importante*. S'a văzut ce s'a întâmplat în Serbia, anul trecut, când s'a depus un asemenea proiect. Ce bine ar fi să aibe, barem acum, întâetate legea I. O. V.-ului.

Până atunci, ar face bine d. ministru al Sănătății publice să facă cunoscut celor interesați, mai din vreme, ce cuprinde proiectul dsale. Și tot odată, să vedem dacă reprezentanții autorizați ai invalizilor au fost consultați la întocmirea acestui proiect.

Cu aceasta ocazie, noi invalizii din război facem o declarație solemnă și sfântă. Că orice legiferare făcută pentru noi nu o vom primi, decât dacă va fi dreaptă deopotrivă pentru orfani și văduve; iar de va întârzia această legiferare, invalizii se vor mișca energic în toamna acestui an. E destulă așteptare, de șapte ani dela război, și destulă răbdare; a ne cere mai mult înseamnă să ne intoxicăm cu toții de otrava durerilor noastre.

Și aceasta n'o vom face, în ciuda tuturor îmbogățitorilor de pe urma noastră!

C. ARGINTARU
ofiter invalid

Situația financiară a Ungariei

— Opera de asanare. — Excedentul bugetului. — Subt controlul Ligei Națiunilor. — O nouă monedă maghiară. —

Diagnosticul stărilor economice din Ungaria e înregistrat cu o precizie ireproșabilă în rapoartele periodice ale înaltului comisar financiar dl E. Smith. Ultimul său raport lunar (al cincisprezecelea) se ocupă de anul bugetar trecut, care s'a încheiat cu ziua de 30 Iunie 1925. Dl Smith nu are încă la dispoziție toate socotelile; totuși, din datele prezentate se constată, că rezultatul operei de asanare financiară a întrecut așteptările cele mai îndrăznețe ale Ligei Națiunilor. Incasările din veniturile gajate s'au urcat în anul bugetar trecut la 330 milioane cor. aur., adică aproape de șapte ori *mai mult* decât prevedea programul de refacere aprobat de Liga Națiunilor.

Reprezentanții guvernului maghiar au încercat, bineînțeles, să exploateze în favoarea țării lor faptul că au reușit să creeze o stabilitate în finanțele statului și să echilibreze bugetul, mai curând chiar decât li-se impunea prin programul de refacere financiară a Ungariei. La ultimele ședințe ale Ligei Națiunilor s'a format o atmosferă destul de indulgentă pentru guvernul ungar, deoarece s'a și resimțit în cursul dezbaterilor asupra unor anumite capitole din bugetul Ungariei, care arătau cheltuieli excesive pentru pregătirile militare.

Bugetul anului 1924/25 prevedea un deficit total de 100 milioane cor. aur. Față de suma aceasta, amintitul buget s'a încheiat cu un excedent de aproape 40 milioane cor. aur. Bugetul pe exercițiul anului 1925/26, care a fost depus pe biroul Adunării Naționale de către ministrul de Finanțe Ioan Bud, arată un excedent de 275 milioane cor.

aur. În schimb, proiectul de asanare permite pe acelaș răstimp un deficit de 50 milioane cor. aur. Față de programul de reconstrucție, actualul buget contează la venituri de 127 milioane cor. aur.

Bugetul întreprinderilor de stat, care anul trecut era desemnat cu un deficit de 80 milioane cor. aur, pe actualul exercițiu se evaluează cu 27 milioane excedent. Poșta și telegraful, căile ferate și întreprinderile metalurgice vor da un plus de 7, respectiv 8, și 88 000 cor. aur. Pădurile statului sunt trecute cu un beneficiu de 248 mii cor. aur, iar domeniile statului cu 1.300.000 cor. aur.

Ministrul Bud, în expunerea de motive a bugetului, insistă asupra dificilei probleme a funcționarilor, care cuprinde 42% din întreg bugetul anual. Din 200.000 de funcționari, guvernul a pus în disponibilitate în anul 1923—24 cam 20.475, rămân încă 179.525 funcționari, față de previziunile programului de reconstrucție de a reduce acest număr la 165.620. Numărul funcționarilor continuă să fie excesiv de urcat față de contingentul funcționarilor Ungariei vechi, care era de 300.000. Între concesiile obținute la Geneva (la desbatere a luat parte și comisarul financiar Smith) se înregistrează autorizația de a urca lefurile funcționarilor cu 15%, cheltuială care se va acoperi din excedentul bugetar. În acest scop se va întrebuița o sumă de 20 milioane cor. aur, cu care se va reglementa și noul statut al funcționarilor. O altă concesie importantă obținută la Geneva de guvernul ungar este aprobarea consiliului Ligei Națiunilor de a se executa un program de investiții pentru procurarea mijloacelor de transport, pentru complectarea și terminarea construcțiilor portului dela Csepel, pentru ajutorarea societăților contra inundațiilor, pentru rezolvirea diverselor probleme sociale, construcții de locuințe eftine, canalizări, etc... După realizarea acestor lucrări se va ajunge la normalizarea raporturilor economice și la suprimarea șomajului.

Pe lângă suma de patruzeci milioane, care înfățișează excedentul anului trecut, Liga Națiunilor a aprobat din împrumutul de reconstrucție încă 30 de milioane cor. aur pentru aceste investiții, autorizând pe comisarul financiar interaliat să admită noi sume, după șase luni, dacă lucrările vor produce rezultate favorabile. Deoarece starea gospodăriilor particulare este extrem de precară, se vor acorda credite pentru ameliorarea agriculturii, creșterea vitelor, consolidarea comerțului vinului, și așa mai departe.

* * *

Se impune întrebarea, prin ce mijloace miraculoase a isbit guvernul ungar să și consolideze finanțele, și să fie capabil a prezinta un buget echilibrat, pentru întâia oară dela 1914? Tâlcul acestei operații se găsește în încasarea nemiloasă a impozitelor și în patru împrumuturi forțate în interiorul țării. Dintre impozite, cel mai lucrativ pentru stat este acela pe cifra de afaceri, (forgalmi adó), care până acum a fost de 3%, dar deoarece acesta lovește mai simțitor în interesele contribuabililor și constituie cel mai neechitabil impozit indirect, ministrul

de Finanțe a anunțat reducerea lui la 2%, ceea ce va cauza statului o pierdere de 50 milioane cor. aur. S'a hotărât, deasemeni, și suprimarea participării statului cu 29% la chirii, ceea ce a lovit mai ales populația dela orașe.

Din cele relatate, vedem că guvernul urcă în acelaș timp cheltuelile statului și reduce veniturile; deci, cu drept cuvânt se impune întrebarea, prin ce mijloace va asigura guvernul echilibrul bugetului? El speră, ca prin consiliile județene și municipale să incaseze compensațiile pentru cheltuelile făcute din partea statului, și speră, ca prin reforma administrațiilor financiare (a serviciului perceptoarelor) să se urce veniturile care isvorăsc din impozitele directe. În tot cazul, bugetul este întocmit cu multă precauțiune, astfel că Liga Națiunilor l-a aprobat, deși nu este sigur dacă speranțele guvernului cu privire la augmentarea impozitelor directe au sau nu o bază reală. Examinând bugetul anului trecut, vom constata că veniturile statului au fost de 652 milioane cor. aur, ceea ce înseamnă că fiecare locuitor a contribuit cu 82 cor. aur la întreținerea statului, pe când programul de reconstrucție la începutul anului 1924 prevedea numai 50 cor. aur de fiecare locuitor. Această cotă exista de altfel și în timp de pace (din cele 2.700 milioane ale veniturilor revenea asupra fiecărui individ 51 cor.). Atunci sarcinile publice grevau cu 15% asupra venitul național, iar azi grevarea atinge cifra de 50%.

* * *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Comisarul financiar mai amintește în ultimul său raport, că vechiul Institut de emisiune lichidându-și gestiunea odată cu înființarea Băncii Naționale, a avut un excedent de 22 milioane cor. aur. Statul, la rândul său, ar fi trebuit ca din suma aceasta să-și amortizeze datoria pe care o are față de Banca Națională.

Câteva luni s'a căutat de urgență pe piețele mondiale credite agricole de lungă scadență. Din pricina condițiilor inacceptabile, pușe la cale de faimosul financiar sir William Goode, care este și propagandistul politic al contelui Bethlen, împrumutul a fost zădărnicit. Dar d. Smith a aprobat ca aceste 22 milioane să fie acordate agricultorilor, dacă mai este nevoie, amenințând totodată guvernul, că dacă se trăgănează chestia și nu se ajunge la un acord între factorii competenți, suma aceasta o va întrebuința pentru scăderea datoriei pe care o are statul față de Banca Națională.

Bugetul pe exercițiul 1925/26 nu este întocmit pe capitole și pe articole, ci cuprinde numai cheltuelile și veniturile sumare ale diverselor departamente, rămânând ca la toamnă să fie prezentat în amănunțime Adunării Naționale. Astfel, în baza douăsprezecimilor votate în Adunare, guvernul conduce gospodăria statului în mod arbitrar, trecând veniturile și cheltuelile unui departament la altul, fără ca să dea seamă cuiva despre motivele acestor operații. În astfel de împrejurări nu este nicio mirare, dacă comisarul Smith a declarat dlui Chamberlain cu conștiința împăcată, că nu știe nimic despre sumele pe care

gubernul maghiar le-ar întrebuința pentru scopuri clandestine militare. Pentru a controla aceasta, — tot conform declarațiilor d-sale, — ar avea nevoie de sute de funcționari...

* * *

Având în vedere, că chestia reformei monetare preocupă în mod serios toate cercurile economice și financiare, ministrul de Finanțe Bud în expozeul său asupra bugetului a anunțat, că în curs de trei luni va decide asupra noiei monede. Legându-se soarta coroanei ungare de aceea a dolarului, în forma ei depreciată a atins limita cea mai urcată față de aur. Rămâne ca guvernului să aleagă o monedă mai prețioasă, ca astfel să se elimine calculul cu atâtea zeruri. În acest fel se va stimula populația în vederea producției și se va produce o încredere în banul țării. În Austria și Germania s'a simțit o oarecare scumpete introducându-se noua monedă; dar scumpetea aceasta a avut și alte motive decât noua unitate monetară. Părerile diverselor cercuri interesate diferă, dar aceste păreri sunt mai mult rezultatul aprecierilor psihologice în ce privește efectul introducerii noiei monede asupra mentalității popoului, cât și, firește, condițiunile tehnice ale noului schimb.

O parte susține, ca nouă unitate de monedă, shilingul austriac, alții shilingul englez. Cel dintâi are avantajul de a da posibilitatea unei adaptări rezezi a noilor prețuri față de cele actuale, și ar avea cea mai mare șansă de a se introduce în relațiunile dintre particulari. Având în vedere, că shilingul austriac este adoptat în legăturile exterioare de comerț ale Austriei cu țările Europei, s'ar putea obține o repede lansare a monedei acesteia în relațiunile internaționale.

Shilingul englez ar satisface în mare parte orgoliul național de a dispune de o monedă emnamente forte. Iar de altă parte, ar fi un foarte bun mijloc de propagandă, fiatând unele sentimente de protecțiune pe care le manifestă Anglia față de Ungaria. Alții argumentează spunând că mulțimea și-ar cumpăni mai bine cheltuelile și ar păstra mai mult banul, știind că reprezintă o valoare mai mare decât o coroană din timpurile bune. Adevărat e, că populația Ungariei, prin excelență agricolă, a strâns și a teaurizat monede de orice valoare. Cunoscând, deci, conservatismul populației rurale ungare, nedumerită de situația anormală de astăzi, și păstrând amintirea trecutului, poate că se leagă mai mari iluzii pentru viitor de hârtia de o mie de coroane decât de un shiling, f.e. austriac sau englez...

Guvernul ungar pare a se fi decis, totuș, pentru valoarea unității engleze, cu atât mai mult, cu cât Germania are aceeași monedă. Orice monedă s'ar introduce însă, cea veche va duce cu sine pecetea unei stăpâniri pentru amintirea căreia și acest mijloc putea să dea iluzii.

Oricât de divizați ar fi în părerile lor, factorii financiari ai țării sunt cu toții convinși, că introducerea noiei monede este imperios urgentă. Este necesar, ca în momentul introducerii, banii efectivi să existe în abundență pentru traficul monetar. În acest scop s'a votat 300.000 cor. aur pentru înființarea unei monetării a statului.

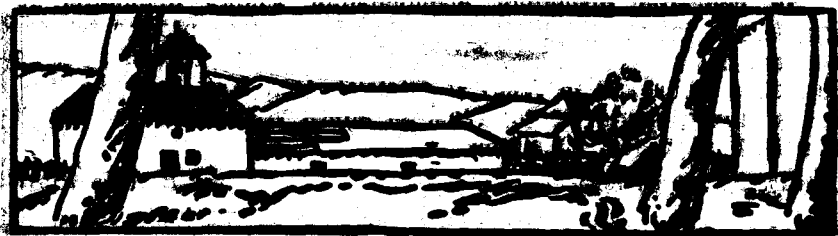
În concertul discuțiilor economiștilor asupra denumirii noiei monede au intrat și filologii și istoricii, și se propun fel de fel de nume ca: pengoe, forint, mărias, turul (pasărea legendară a ungarilor, când pribegeau în Asia) și celelalte. Dar, fără îndoială, nici istoria și nici filologia nu vor reuși să aducă vreo soluție cu adevărat financiară în această chestiune.

Budapesta, August 1925

M. B. RUCĂREANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Săptămâna politică

— Fapte și comentarii —

„Indrumări practice“

Am mai pomenit odată, tot aici, despre atitudinea diferitelor partide politice față de viitoarele alegeri pentru Camerele agricole, arătând cât de mult va avea de suferit bunul mers al acestor corporații economice de pe urma vânzătoarei de voturi care s'a deslănțuit dintr'odată în jurul lor. Aveam tot dreptul să fim îngrijorați. Căci o mulțime de profesioniști ai urnelor, cari n'au n'odată în viața lor n'au avut de-a face cu plugăritul, au fost răspândiți în cete de-alungul satelor noastre, ca sa pună din nou în mișcare cunoscutul lor vocabular electoral, și ca să încerce încă odată o răscolire îndemânică a patimelor. Ce legătură poate să fie, într'adevăr, între interesele bine lămurite ale agriculturii și această revărsare de vorbărie trivială?

Întâmplarea ne pune acum la îndemână o mică probă, menită să illustreze în chipul cel mai elocvent atmosfera în care se desfășoară gălăgioasa activitate... agricolă a așa numitei opoziții-unite. Avem dinaintea ochilor un document autentic, asupra căruia nu mai încap n'icio îndoială. Sunt „instrucțiunile practice“ în vederea alegerilor pentru Camerele agricole, trimise de partidul național tuturor membrilor săi. Vom reproduce mai jos un singur pasagiu, — pentru că, pricepeți desul de bine, proza lui Iuliu Maniu nu e ușor de digerat, — și va fi deajuns pentru a se face lumină. E mai mult decât o dovadă compromițătoare. E un monument de demagogie! Iată cum glăsuiește circulara buclucașe: — „Toți membrii partidului nostru, și mai cu seamă conducătorii, sunt rugați să se intereseze și să conlucreze la pregătirea acestor alegeri, indiferent dacă este alegător*) ori nu, ori va fi

*) Gramatica, firește, e a dlui Iuliu Maniu, dacă n'o fi cumva a părintelui Agârbiceanu.

candidat ori nu, să dea deslușirile necesare celor ce li se adresează, să facă propagandă în sânul poporului și să-i facă cunoscută această mișcare și să-i trezească interesul față de ea. E de dorit, ca nimeni să nu se sustragă din această campanie electorală pe motiv că nu-i alegător ori nu e candidat, de oarece e vorba de interesul partidului și a*) instituțiunii“.

Oprii-vă numai asupra câtorva cuvinte. E vorba de *interesele partidului*, prin urmare trebuie să ia parte la *propaganda*, și acei cari nu sunt alegători la Camerele agricole. Di Iuliu Maniu are grije să revină încă odată, apăsând cu stăruință: „nimeni să nu se sustragă, pe motiv că nu-i alegător!“ Scurt și cuprinzător; — nu există nicio scuză...

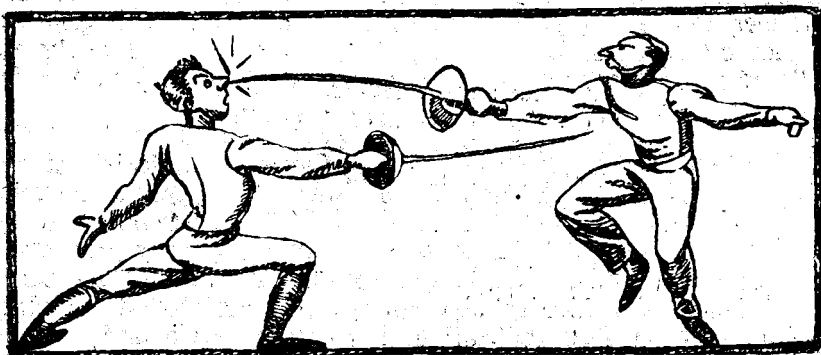
Nu e greu de înțeles, deci, felul în care partidul național din Ardeal privește rostul alegerilor pentru Camerele agricole. El nu vrea să știe, că această instituție a fost întemeiată pentru nevoile agricultorilor, și că nicio altă preocupare, străină de năzuințele acestora, n'are ce să caute aici. El nu vrea să audă de sporirea producției, de organizarea exportului, de oerotirea producătorilor. El face campanie electorală! Și o face cu cine poate... Cu proprietari de pământ, acolo unde sunt; cu foști comisari de alimentație, acolo unde se găsesc din aceștia; cu oameni fără nicio meserie, acolo unde nu sunt nici de unii, nici de ceilalți. Cuvântul de ordine e dat: „nimeni să nu se sustragă pe motiv că nu-i alegător!“ Așa cer interesele partidului, cum ar zice nemuritorul Trahanache...

Rămâne de văzut însă, ce rezultate va avea acest desnădăduit asalt electoral al partidului național. Di Iuliu Maniu vrea să acapareze Camerele agricole cu ajutorul unor cetățeni devotați dsale, cari nu cunosc grăul decât din colivă și n'au văzut fasolea decât în ciorbă... Nu ne miră această veleitate ambițioasă. Fastul precedinte al Consiliului dirigent a practicat totdeauna dictonul britanic: „Fiecare om, la locul său“. Iată pentruce a făcut cândva pe di Șt. Csicsó Popp ministru de Externe și l-a trimis pe di Sever Dan la București să dreagă valuta leului.

Uite-l, de data aceasta, și pe popa Man la coarnele plugului. Tabloul e înduioșător. Ar trebui fotografiat...

ION BALINT

*) Gramatica, și aici, e tot a dlui Iuliu Maniu, dacă n'o fi cumva tot a părintelui Agărbiceanu.

GAZETA RIMATA

Arheologie

BCU Cluj / Central University of Cluj / Imobilul dlui Vasile Popa din Cluj a fost expropriat pentru Muzeul de arheologie al Universității.

Ziarele.

*Inchide ochii și ascultă
Din umbră, glasul strămoșesc!
Nu i o petrecere ocultă,
Să știi, că pietrele vorbesc...*

*Din timpurile de-altădată,
Un veac mereu întinerit
Ne mai surâde înc'odată
Pe-un ciob de marmoră cioplit.*

*De subt a vremii stinsă spuză
Răsare tristul Ilion,
Viteaza Sarmizegetuză,
Pe-o lespede de gramofon...*

*Coboară anii 'n jos, ca apa,
Și 'mbătrânim din an în an;*

*Infige-adânc în brazdă sapa,
Să stăm de vorbă cu Traian...*

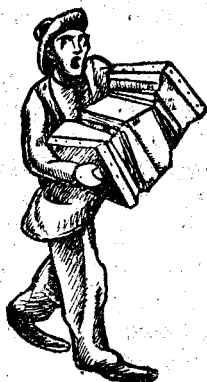
*Și cum suntem ciopliți cu toții
Tot din acelaș frașed lut,
La fel ne or căuta nepoții
Cu târnăcopul, prin trecut.*

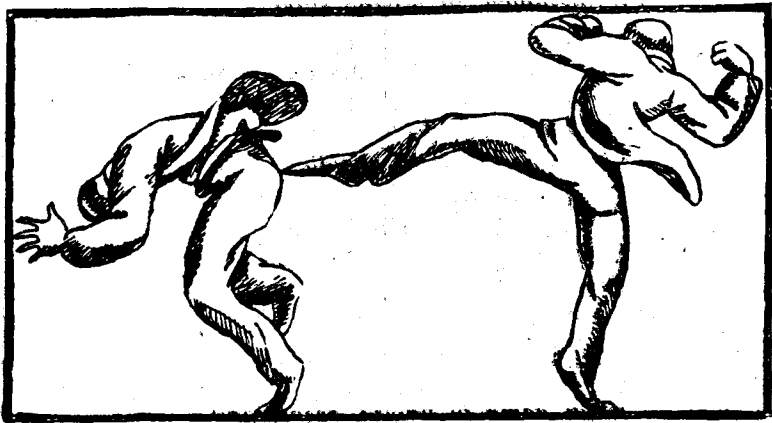
*Eu par'că văd venind curioșii,
Din Mehedinți sau din Buzău,
Întâi să viziteze Moșii,
Apoi vestitul nost' Muzău.*

*Și-un domn în vârstă, respectabil,
Va întreba, ocazional:
— „Vă rog, dacă sunteți amabil,
„Unde-i partidul național?”*

*Și va răspunde cu uimire
Bătrânul învățat, jicnit:
— „Care partid? N'am nicio știre...
„Cam în ce secol a trăit?”*

BCU Cluj / Central Unive EL DOXIU FOSILA Cluj

INSEMNAȚI

Nevoia de ordine. — E inutil să mai arătăm aici felul în care gazetele din strada Sărindar au înregistrat și au comentat ultimele turburări, provocate de agresiunea împotriva dlui A. C. Cuza. Presa noastră româno-semită, condusă de honigmani și blumenbergi, nu și-a putut păstra calmul, și în loc să caute a potoli spiritele, ferindu-se de a exagera proporțiile diferitelor incidente, a făcut tocmai dimpotrivă. Tipând zilnic pe câte șapte coloane în accese prelungite de nervozitate; profitând de ocazie pentru a batjocori încă odată o mișcare a tineretului nostru universitar, care, dincolo de greșelile sale, rămâne expresia vie a simțământului național; și, mai ales, transplantând fiecare întâmplare pe tărâmul peripețiilor de roman senzațional, acești impresionabili îndrumători de opinie publică, obraznici și fricoși în acelaș timp, n'au făcut decât să învrăjbească și mai mult lucrurile. Au

ațățat pe unii și au speriat pe ceilalți. Au semănat pretutindeni, zi de zi, numai panică și insulte. Și au oferit, se înțelege, un bogat material de propagandă celor cari s'au însărcinat să dovedească peste graniță, că România e țara celei mai sângeroase intoleranțe.

În fața acestei situații, guvernul, firește, s'a alarmat. Căci guvernul, mai presus de orice, are nevoie de ordine. E o dorință legitimă și explicabilă, pe care au avut-o, în toate timpurile, toate guvernele din lume. Prin urmare, iată-ne în fața unor măsuri foarte drastice, menite să garanteze liniștea pe-a locuri întreruptă. Partea leului a avut-o Focșanii. Simbolicul oraș de lângă Milcov a fost pus sub stare de asediu. Și se va face, probabil, liniște și acolo, cași în celelalte localități, unde starea de asediu a fost declarată mai demult. Străzile, în sfârșit, se vor potoli. Dar ce va fi în suflete?

Iată o întrebare, care nu se cade să fie desprețuită nici chiar de factorii hotărâtori ai puterii executive. Ordinea nu e unica țintă și suprema rațiune a unei cărmuiri. E o condiție elementară pentru bunul mers al oricărei societăți, dar n'are cum să fie un scop final. Nu e niciodată de prisos, deci, să cercetezi ce fierbe pe dedesubt.

Intr'un lung comunicat, distribuit cu dârnicie tuturor ziarelor, d. G. Tătărescu ne-a făcut acum câteva zile senzaționala destăinuire, că frământarea antisemită, — rodul unei dispoziții sufletești încă necristalizată într'o formă politică, — nu e altceva decât o nouă manoperă bolșevică. Sovietele ar fi redactat, adică, următorul raționament: „Eșecul încercat la Tatar-Bunar trebuie să ne deschidă ochii asupra situației din România: țărănimea improprietărită este refractară comunismului; muncitorimea este pasivă și nepregătită; armata stă bine în mâna ofițerilor. Singurul mijloc de a pregăti revoluția este o puternică agitație antisemită, care ar putea rupe țara în două, și ar deschide drumul revoluției“. Ne aflăm, cu alte cuvinte, în fața unei meșteșugite tactice a Internaționalei comuniste, care, doritoare să arunce România pe povârnișul unor zguduiri revoluționare, neavând încotro, recurge și la agitația antisemită... Gluma e frumos ticlucită, dar să ni se permită să nu credem prea mult în eficacitatea ei. Oricâtă bunăvoință am avea, nu-l putem vedea nici pe tovarășul Zinoviev-Apfelbaum organizând pogromuri împotriva populației evreiești, nici pe d. A. C. Cuză primind instrucții dela celandat tovarăș, Troțki-Braunstein...

Nu, nu, explicația fierberii din țară trebuie căutată în altă parte. Bolșevicii pot, cel mult, să stea la pândă, așteptând cu lăcomie un moment de zăpăceală, care, desigur, n'are să sosească

la noi niciodată. Dar n'au fost dumnealor în stare să determine o stare de spirit aproape generală, care, cu toate izbucnirile ei uneori regretabile, e rodul incontestabil al unor împrejurări supărătoare.

E o problemă peste care n'ar trebui să se treacă cu vederea. Răsfoiți puțin colecția *Țării Noastre*...

O întrunire contramandată. — Partidul național anunțase, nu demult, începutul unei energice campanii de întruniri în Ardeal. Primă adunare fusese fixată la Deva, pentru ziua de 15 August, și gazetele dîui Iuliu Maniu au avut grije să ne atragă atenția, că va fi în același timp o manifestație grandioasă de simpatie cetățenească și o mare demonstrație de solidaritate a opoziției-unite. Am fost prevăști astfel, din bună vreme, că se vor aduna în capitala Hunedoarei câteva zeci de mii de țărani, în fața cărora, cu jurământ solemn, d. Iuliu Maniu, N. Iorga și I. Mihalache se vor lega să nu se mai despartă niciodată...

Iată însă, că același transilvășii ai epocii lui eveniment ne dau acum de veste, că întrunirea s'a contramandat. Motivele sunt dintre cele mai verbăse. Primăria din Deva a refuzat să pună la dispoziție, pentru acest grandios spectacol, sala Teatrului comunal de acolo, și, se înțelege, o asertenenă reprezentanțe nu putea să aibă loc în altă parte. Pe urmă, că să mărturisim drept, nici orătorii nu erau tocmai disponibili. D. Iuliu Maniu e ocupat cu campania pentru alegerile agricole la Bădăcini. D. N. Iorga scrie o tragedie în șapte acte, la Văleni. D. I. Mihalache abia și-a regăsit ceasornicul de aur în buzunarul răposatului bandit Munteanu... O amănare, deci se impunea.

Acum rămâne să așteptăm vremuri mai bune. Să se mai clădească o dată

de teatru la Deva, să treacă alegerile pentru Camerele agricole, să se potolească emoția d-lui Mihalache, să se isprăvească, odată, și cu tragediile d-lui N. Iorga! Ne e teamă, însă, că vom aștepta cam mult. Nu-i vorbă, răbdare avem destulă. Dar, cu ce ne amuzăm până atunci?

Caritatea publică. — În *Neamul Românesc* a apărut zilele trecute un anunț cam ciudat. Cu litere foarte groase, d. N. Iorga cerea să i se trimiță la Văleni un exemplar din *Istoria literaturii române*, care, se vede treaba, i-a dispărut din bibliotecă. E pentru întâia oară, poate, când un autor pornește în căutarea propriilor sale opere pierdute... Ilustrul polihist or putea să găsească *Istoria literaturii române* în prăvălia oricărui anticar, în schimbul sumei modeste de cincisprezece lei. Calea pe care a ales o, îl costă, ce e drept, mai puțin.

D. N. Iorga a mai practicat și altădată obiceiul pantahuzei. E un fericit recidivist în această materie. Ne aducem aminte, de pildă, de un alt anunț publicat în *Neamul Românesc*, la Iași, pe vremea războiului. Era tot un apel la generozitatea publicului. D. N. Iorga nu cerea atunci propriile dumisale opere: n'avea ce să facă cu ele. Cereea, pentru sine și pentru familia sa, o modestă putinică de brânză. Rugămintele, redactată în termenii cei mai înduioșători, a apărut în *Neamul Românesc* câteva săptămâni deiarândul. Și putinica de brânză a sfârșit prin a sosi! (Dacă nu ne înșelăm, ea a fost expediată chiar de d. I. Brătianu, căruia d. N. Iorga îi face acum, după ce brânza s'a consumat demult, o îndârjită și violentă opoziție.)

Sistemul a dat roade excelente în decursul timpului. Mulțumită rentabilei deprinderi de a întinde mâna cu dibăcie și cu elocvență, d. N. Iorga s'a

ales cu tipografie, cu teatru și cu imobil propriu, pentru că totdeauna s'a găsit o inimă caritabilă (și o pungă păgubășe) care să renunțe la un teanc de acțiuni inutile, sau să subscrie prețul a șapte cărămizi. Nu știunea română era datoare să facă acest lucru pentru cea mai fecundă călimară a sa. Să-ideea o tipografie în care să-și tipărească manuscrisele, un teatru în care să-și joace tragediile și un imobil în care să nu plătească chirie.

Strălucitul pamfletar al catolicismului francez, mușcătorul Léon Bloy, a povestit în cartea sa „Cerșetorul ingrat“, tribulațiile unei cariere asemănătoare. Léon Bloy a fost însă un scriitor de mare talent, și generosii săi amici, tratați cu o încredințare nerecunoștință, tot s'au ales cu ceva.

Dela d. N. Iorga nu ne putem aștepta nici măcar la mărturisirea sinceră a unei binecuvântate slăbiciuni! Nici când caritatea publică n'a fost plasată mai rău.

Politică și agricultură. — Înțelegând anapoda părerile noastre în legătură cu alegerile pentru Camerele agricole, un ziar din Cluj interpretează regretele noastre față de manoperele politice, care au scos capul cu acest prilej, drept o dovadă de slăbiciune electorală mărturisită, și pune concluzia, — cam trasă de păr, — că partidul poporului se teme de aceste alegeri, și nu ia parte la ele. Oricine are dreptul de a pricepe pe dos ceea ce i se spune. Dar în afirmația foaiei cu pricina s'a cuibărit o fățișe inexactitate.

Nu este adevărat, că partidul poporului se dezinteresează de Camerele agricole. Dimpotrivă, face tot ce-i stă în putință pentru a feri aceste organe de apărare a intereselor agrare de orice asalt înoportun al pasiunilor politice. Prin urmare, acolo unde a

fost posibilă prezintarea unor liste cetățenești alcătuite numai din plugari luminați, fără deosebire de culoare politică, partidul poporului va sprijini cu toate puterile prietenilor săi triumful unui program de propășire a agriculturii împotriva agitațiilor interesate ale unor electori de meserie. Acolo, unde o raliere a diferitelor grupări în jurul aceleiași idei nu s'a putut realiza, partidul poporului, silit la aceasta de atitudinea unor adversari neînțelegători, se va prezenta sigur în fața alegătorilor, păstrându-și în orice caz sângele rece, și ferindu-se să depășească limitele firești ale unor alegeri unde orice amestec profan sosit de dincolo de lumea cultivatorilor de pământ e suspect și primejdios în același timp.

Așa zisa opoziție-unită procedează, se înțelege, altfel. Căci, ce fel de agricultor este, de pildă, comercialul domn D. R. Ioanițescu, care nu seceră decât prin consiliile de administrație, și ce fel de legătură poate să existe între popa Man din Gherla și viitoarea producție a grâului? Cine știe ceva să ne spună și nouă...

Consecvență. — Iar am avut de înregistrat în redacția *Patriei* un acces brusc de compătimire pe seama moșilor dela Răchitele!... Povestea acestor fiii năpăstuiți ai munților Apuseni e cunoscută. Ei se judecă în momentul de față pentru stăpânirea pădurilor strămoșești, care au încăput de mult pe mâini străine. Au câștigat procesul la prima instanță, l-au pierdut la cea de-a doua, și acum așteaptă hotărârea Comitetului agrar, care judecă, după cum se știe, în ultimă instanță. Și *Patria* se teme grozav, ca nu cumva să se aducă o hotărâre împotriva moșilor, pe cari s'ar părea că binevoiește să-i ocrotească...

Lucrurile nu sunt însă atât de simple după cum ați fi îndemnați să credeți. Induioșarea *Patriei* s'a calmat repede, căci afacerea e mai complicată. În procesul de revendicare al moșilor (pe care-i simpatizează gazeta părintelui Agârbiceanu) e amestecat și d. Boilă, cunoscutul nepot al dlui Iuliu Maniu și — *ipso facto* — fruntaș a partidului național. Acesta a și pledat în proces, cu foarte multă pasiune. Dar nu pentru moși, cum vă așteptați, ci *împotriva lor*.

Deci, un redactor al *Patriei* a fost chemat la Bădăcini, și i s'a pus în vedere să-și mai potolească zelul față de urmașii lui Avram Iancu. Ce Dumnezeu, un partid politic trebuie să fie consecvent cu el însuși!

Propaganda în străinătate. — Există în Budapesta peste o mie de agenții comerciale pentru mijlocirea comerțului de transit din occident spre răsărit. Tot un astfel de rol are capitala Ungariei și în privința transmiterii știrilor politice din orientul Europei. Material bogat pentru aceasta se găsește în exhibițiile presei antinaționale din România, care defaimă fără cea mai mică teamă tot ce este românesc, creștin și național.

Ne-a surprins deci, în mod întristător, faptul că în această orhestră s'identifică a intrat și un ziar românesc, *Cuvântul*, care în tratarea unor anumite chestii externe dăduse dovadă de o oarecare abilitate. Totuși, și această gazetă a căzut în greșala ordinară de a da în vileag, fără nici un control, știri referitoare la gestiunea consulatului nostru la Budapesta. Un negustor evreu irascibil, sau un magnat, jignit că pentru a călători în Ardealul „lui“ trebuie să solicite viză dela „valahi“, a istorisit *Cuvântului* „calvarul“ solicitanților de vize dela consulatul român din Budapesta, acuzând de nereguli pe funcționarii acelui oficiu diplomatic.

Ca minunat au reacționat gazetele ungare, și după ele cele din străinătate! Cu titluri aproape identice, și cu litere variate, au anunțat, că însăși presa (și de data aceasta) valahă face o critică „diatragătoare” funcționării consulatului român. Prin urmare, zic răuvoitorii, acușările Românicii, ca și ale Micii Antante, sunt nefondate, când acestea afirmă că ungerii defaimă statele succesoare.

În chestia vizărilor pașapoartelor ungare (și nu și cele române, care n'au nevoie de viză, ceace reporterul abil dela foaia din chestie nu știe), ministrul plenipotențiar al României la Budapesta, dl Traian Stârcea, a încercat o serie de experimentări, și actualmente, după cum aflăm din declarația consulului Miron făcută unei gazete din Transilvania, s'a ajuns ca fiecare viză să se acorde în aceeași zi, fără nici o dificultate. Sistemul e acum experimentat. Ca o dovadă că publicul străin e mulțumit, putem înregistra faptul, că de mai bine de un an nu s'a publicat nici un atac în materia aceasta în presa ungară contra legățiunii.

A înviat Farfuride! — Nu suntem adeptii unei teorii a reîncarnării. Nu credem nici în metempsihoză. Nu împărtășim, în aceasta privință, părerile lui Empedocle. Cu toate acestea, suntem nevoiți să ne închinăm (adică să ne facem cruce) în fața realității: răposatul Farfuride a reapărut, în carne și în oase, la Sighetul Marmăției...

Onorabilul fruntaș politic avea dreptul să aleagă oricare oraș al României întregite. Reîntorcându-se a două oară pe pământ, a găsit granița dela Predeal desființată și a pornit o

din capitala județului de munte unde a debutat în prima sa existență direct spre țara lui Dragoș-Vodă. Farfuride a fost totdeauna un bun patriot. Toți cei cari i-au ascultat discursul din „Scrisoarea pierdută” sunt gata să depună mărturie.

În Sighetul Marmăției, Farfuride nu putea să stea cu mâinile în sân. A început să facă politică. Prin urmare, a strâns pe cetățeni la o mare întrunire publică, a protestat împotriva guvernului criminal, a redactat o moțiune, și a trimis (firește!) o telegramă Soveranului. Telegrama cu pricina am citit-o și noi în *Patria* dela Cluj, (pentru că *Vocea patriatului naționale* nu mai apare). Mărturisim, că e o bucată de proză pe care n'ar fi întrecut-o nici Caragiale! Ascultați glasul lui Farfuride, cum se înalță spre picioarele Tronului: — „Legea reformei agrare a eludat-o și exproprierile nu se înfăptuiesc. Pentru a ne diviza și stăpâni s'a aliat cu toate elementele declasate, în mod artificial prin arondări nedrepte a circumscripțiilor electorale ne-a pus în minoritate față de minoritari, până și credința strămoșească ne-o tulbură prin emisarii săi politici, cari propagă prozelitism și anarhie-morală spre bucuria pocăiților, fără a fi necesitate de administratorii temporari din Rusia ciscarpatină primește granițe definitive și bate țărâși în mijloc de țară spre a ne izola și nenoroci”.

Punct. La întoarcerea sa din străinătate, Regele va avea o surpriză plăcută găsind acasă, la București, această drastică misivă. Conform obiceiului său, Farfuride a dat-o anonimă: a iscălit-o Gavrilă Iuga. Dar noi, mai șireți, i-am cur oscut s ova la telegraf...